

Orientacijos laike lavinimas

Laiko suvokimas - tikrovės reiškinių trukmės, greičio ir nuoseklumo atspindėjimas, padedantis žmogui orientuotis gamtos ir visuomenės įvykiuose.

Laiko vaizdinių formavimas vaiko sąmonėje yra ilgas ir sudėtingas procesas, kadangi laikas neturi vaizdinės formos, yra negrįžtamas (eina viena - ateities - kryptimi), jo suvokimas priklauso nuo subjektyvių veiksnių.

Laiko sampratos išsivystymo lygis priklauso nuo šių veiksnių:

- **vaiko patirties**, kurią vaikas įgyja stebėdamas aplinkinį pasaulį;
- **vaiko amžiaus**, nes kuo vaikas jaunesnis, tuo jo laiko suvokimas yra primityvesnis;
- **nuo laiko iliuzijos suvokimo**, t. y. atrodymo, kad laikas bėga greičiau ar lėčiau, priklausomai nuo veiklos pobūdžio – įdomumo, emocionalumo, monotoniškumo.

Orientuotis laike vaikai pradeda nuo ankstyvosios vaikystės. Vis geriau kalbėdami, jie mokosi tiksliai pavadinti laiką. Nors mažyliai sunkiai suvokia laiko terminą, bet, tobulėjant kalbai, ima vartoti esamojo, būtojo, būsimojo laiko veiksmazodžius ir kitus žodžius, reiškiančius laiką. Šeštaisiais – septintaisiais gyvenimo metais kairysis vaiko didžiųjų smegenų pusrutulis jau išugdo nenutrūkstamą, praeinančio laiko suvokimą. Ši smegenų dalis visų įvykių pradžią, pabaigą, trukmę, seką ima skirstyti į vis mažesnius laiko vienetus. Tai palankus metas mokyti vaikus įsiminti tas laiką reiškiančias sąvokas, kurias vartoja suaugusieji. Dalyvaudami žaidybinėse situacijose su laiko suvokimą tikslinančia medžiaga (smėlio laikrodžiai, sieniniai laikrodžiai su ryškiais arabiškais skaitmenimis, sieninis (stalinis) kalendorius, paveikslėliai, iliustruojantys paros dalis, metų laikus, skritulys, padalintas į 7 lygias dalis ir 7 išpjovas, ant kurių surašyti skaitmenys nuo 1 iki 7, spalvotos kortelės ir kt.), vaikai sukaukia tam tikrų žinių, mokėjimų ir įgūdžių, leidžiančių jiems sėkmingai orientuotis laike.

Orientaciniai klausimai paros dalių (ryto, dienos, vakaro, nakties) pavadinimų mokymui (įtvirtinimui)

- *Kada keliesi?*
- *Kada eini į darželį (mokyklą)?*
- *Kada valgai pietus?*
- *Kada tėveliai grįžta iš darbo?*
- *Kada atidaro (uždaro) parduotuves?*
- *Kada visi žmonės miega?*
- *Kada tai būna? (Rodomi paveikslėliai, iliustruojantys įvairų paros metą: rytą, dieną, vakarą, naktį)*
- *Sudėliok paros dalis vaizduojančius paveikslėlius iš eilės (rytas, diena, vakaras, naktis).*
- *Kokia spalva nupieštum naktį (rytą, dieną, vakarą)? Kodėl?*

Orientaciniai klausimai savaitės dienų pavadinimų mokymui (įtvirtinimui)

- *Kokias žinai savaitės dienas? Kiek jų yra?*
- *Kaip vadinasi pirma (antra, trečia, ...) savaitės diena?*
- *Kaip vadinasi paskutinė savaitės diena?*
- *Kokia šiandien savaitės diena?*
- *Kokia bus rytoj?*
- *Kokia buvo vakar?*
- *Jei šiandien trečiadienis, tai rytoj bus?*
- *Kokia diena būna po pirmadienio?*
- *Kokia diena būna prieš pirmadienį?*
- *Kokia diena būna tarp penktadienio ir šeštadienio?*
- *Kokiomis savaitės dienomis reikia eiti į darželį (mokyklą)?*
- *Kokiomis savaitės dienomis nereikia eiti į darželį (mokyklą)?*
- *Išvardink iš eilės savaitės dienas. (Galima vardinti ir dėlioti išpjovas su skaitmenimis ant skritulio ar kt.)*

Orientaciniai klausimai metų laikų pavadinimų mokymui (įtvirtinimui)

- *Kokius metų laikus žinai? Kiek jų yra?*
- *Koks dabar metų laikas?*
- *Koks oras būna vasarą (rudeni, žiemą, pavasarį)?*
- *Kaip žmonės rengiasi žiemą (pavasari, vasarą, rudeni)?*
- *Koks metų laikas pavaizduotas paveikslėliuose? Kodėl taip manai?*
- *Sudėliok iš eilės paveikslėlius, kuriuose pavaizduoti įvairūs metų laikai.*
- *Koks metų laikas būna po žiemos?*
- *Ar gali po pavasario ateiti ruduo?*
- *Pabandyk susieti spalvas su metų laikais (pvz.: balta – žiema, žalia – pavasaris ir pan.)*

Laiko samprata nėra įgimta. Praktika rodo, kad laiko vaizdiniai formuojasi greičiau, kai suaugusieji prie to prisideda. Aktyvus darbas su laiko suvokimą tikslinančia medžiaga padeda vaikui geriau pajusti laiką, turtina jo patirtį.

Parengė specialioji pedagogė metodininkė Liuda Bartkuvienė

